

Oslo 30.3.2020

Postmottak@hod.dep.no

Høring NOU 2019:26 Rusreform ó fra straff til hjelp

Voksne for Barn mener:

Alkohol er i omfang det rusmidlet som forårsaker mest skade. Det er stor svakhet ved regjeringens rusreform at den kun omhandler bruk av illegale stoffer.

Utvalget ikke har dokumentert at modellen med en kommunal rådgivningsenhet vil føre til nedgang i narkotika bruk hos barn og unge under 18 år. Voksne for Barn savner krav til kommunene om konkrete planer om forebygging og skadereduksjon som kan bedre livsvilkårene for barn og unge med rusproblemer. Vi ber regjeringen om å sette ned et nytt utvalg som skal legge fram forslag til en modell for samfunnets tilbud om behandling, oppfølging og hjelp til barn og unge under 18 år som har problemer med narkotika og/ eller alkohol. Forebygging og bruk av alternative straffereaksjoner må stå sentralt. De foreslåtte mengdegrensene for straffefrihet for barn og unge bør senkes og vurderes på nytt.

Representanter for tjenester og organisasjoner for barn og unge må være representert i utvalget.

Vi ber regjeringen om snarest å følge opp sitt løfte både i nåværende og i tidligere regjeringsplattform om å styrke lavterskel- og behandlingstilbud for barn av rusavhengige foreldre.

Dersom regjeringen ønsker å videreføre utvalgets modell for alle grupper uansett alder, ber vi om at det utarbeides et eget lett tilgjengelig lov kapittel som inneholder bestemmelser om barn og unge under 18 år.

Innledning

Voksne for Barn er en ideell medlemsorganisasjon som blant annet arbeider med utfordringene knyttet til barns psykiske helse og oppvekstvilkår. Et av våre mål er å bidra til å hindre utenforskap og utjevne sosiale ulikheter både i barndommen og i et livsløp.

Våre innspill til høringen av NOU 2019:26 er knyttet til hvordan utvalgets forslag kan bedre livsvilkårene til barn og unge med rusproblemer og til barn og unge som er pårørende til voksne rusavhengige.

Generelle merknader

Det fremgår av regjeringens politiske plattform at» regjeringen ønsker å endre myndighetenes reaksjoner mot personer som tas for bruk og besittelse av narkotika fra straff til hjelp, behandling og oppfølging. Regjeringen vil gjennomføre en rusreform for å sikre et bedre tilbud til rusavhengige, der ansvaret for samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten.»

Rusreformutvalget ble oppnevnt i 2018 for å «forberede gjennomføringen av regjeringens rusreform. Utvalget har avgitt sin innstilling i NOU 2019:26 *Fra Straff til hjelp*. Utredningen er meget omfattende, og inneholder solid dokumentasjon som grunnlag for vurderinger og konklusjoner. Vi har stor sympati for intensjonen bak rusreformen om at besittelse av narkotika til eget bruk ikke lenger skal være en straffbar handling, men at rusbrukere i stedet skal tilby oppfølging og behandling i helsetjenesten.

Bruk av illegale rusmidler hos barn og unge har en fremtredende plass i utredningen. Utvalget har manglet personer med erfaringer både fra ungdom selv og fagpersonell med kompetanse på ungdom som bruker illegale stoffer, både i form av rekreasjonsbruk og misbruk. Voksne for Barn beklager derfor at verken representanter for utekontaktene samt organisasjonene Barn av rusmisbrukere og Landsforeningen for Barnevernsbarn ikke har deltatt i utvalget. De to organisasjonene er heller ikke omtalt i avsnittet om brukerorganisasjoner.

Spesielle merknader

Alkohol som en nødvendig del av rusreformen

Alkohol er i omfang det rusmidlet som forårsaker mest skade. Voksne for Barn mener det er stor svakhet ved regjeringens rusreform at den kun omhandler bruk av illegale stoffer. Vi viser til Prop. 15 S (2016-2020) *Opptappingsplanen for rusfeltet* som ikke differensierer mellom alkohol og narkotika.

Ungdata-undersøkelsene viser at unges bruk av alkohol har flatet ut, og fra årtusenskiftet finner man en tydelig nedgang. Det er likevel mange unge som drikker alkohol, og da særlig i den siste tenåringsfasen. Eksperimentering med og bruk av alkohol kan for noen være en symbolsk markering av steget fra å være barn til å bli ungdom. For mange unge er alkoholinntak også sammenvevd med vennskap, flørting og en sosial livsstil. Når det gjelder bruk av narkotiske stoffer, viser Ungdata-undersøkelsene at etter en økning i bruken fram mot rundt år 2000, har det det siste tiåret vært en markant nedgang i bruk av hasj og marihuana i aldersgruppa rundt 15 år. Stoffer som kokain, ecstasy og heroin har bare marginal utbredelse. Ungdataundersøkelsene viser at ungdom som begynner å drikke tidlig, i mange tilfeller har atferdsmønstre kjennetegnet av andre typer antisosial atferd og bruk av tyngre rusmidler. Man finner også at disse gjerne har et mer trøblete forhold til skolen og til foreldrene. De begår flere kriminelle handlinger, har dårligere psykisk helse og får oftere problemer senere i livet. I et tidlig innsats- og rusforebyggende perspektiv innebærer det at det er avgjørende å identifisere og avhjelpe disse problemene før de også manifesterer seg som rusproblematikk.

I Norge er bruk og rekruttering til narkotika relativt lavt. Ifølge NOU 2019:26 finnes det ikke noe estimat over antall barn og unge under 18 år som kan ha et rusmiddelbruk som tilsier behandlingsbehov for rusmiddelbruken i seg selv. Det var i 2018 296 barn som mottok

hjelpetiltak i barnevernet for egen rusmiddelbruk, og det ble fattet 195 vedtak i barnevernstjenesten. Samme år ble ca. 160 pasienter i alderen 13-17 behandlet i spesialisthelsetjenesten. De fleste barn og unge er såkalte eksperiment brukere, det vil si de som bruker narkotika/har brukt narkotika en eller noen få ganger, og deretter sluttet.

Vurdering av utvalgets hovedforslag til modell

Utvalgets hovedforslag til modell differensierer ikke mellom voksne rusbrukere og barn og unge under 18 år. Voksne for Barn støtter ikke utvalgets forslag om at eget bruk av illegale rusmidler hos barn og unge under 18 år skal avkriminaliseres, og erstattes av en oppmøteplikt for en kommunal rådgivningsenhet. Utvalget ikke har dokumentert at modellen med en kommunal rådgivningsenhet vil føre til nedgang i narkotika bruk hos barn og unge under 18 år. Voksne for Barn savner krav til kommunene om konkrete planer for forebygging og skadereduksjon som kan bedre livsvilkårene for barn og unge med rusproblemer.

Vi mener at utvalgets forslag ikke vil bedre livsvilkårene for barn og unge med rusproblemer. Voksne for Barn ber derfor regjeringen om å sette ned et nytt utvalg som skal legge fram forslag til en modell for samfunnets tilbud om behandling, oppfølging og hjelp til barn og unge under 18 år som har problemer med narkotika og/ eller alkohol.

Modellen må omfatte samhandling mellom etater, gode tiltak for barn og unge som misbruker illegale rusmidler og /eller alkohol. Forebygging og bruk av alternative straffereaksjoner må stå sentralt. De foreslåtte mengdegrensene for straffefrihet for barn og unge bør senkes og vurderes på nytt. Representanter for tjenester og organisasjoner for barn og unge må være representert i utvalget.

Barn av rusavhengige foreldre

Utvalgets mandat forutsetter at «hensynet til barn som pårørende ivaretas, at barnets omsorgssituasjon vurderes, og at barnets beste legges til grunn» Utvalget viser til gjeldende lovgivning i helsepersonelloven om barn som pårørende, og foreslår at rådgivningsenhetene bør utarbeide rutiner og prosedyrer for ivaretagelse av barn som pårørende. For å sikre felles rutiner og prosedyrer over hele landet, foreslår Voksne for Barn at Helsedirektoratets pårørendeveileder utvides for å ivareta dette.

Bortsett fra rapporten Barn av foreldre med psykiske lidelser eller alkoholmisbruk

(Folkehelseinstituttet 2011) finnes det ikke norske omfangsundersøkelser som viser antall barn som er berørt av foreldrenes rusavhengighet. Både i nåværende og i tidligere regjeringsplattformer har regjeringen lovet å styrke lavterskel- og behandlingstilbud for barn av rusavhengige foreldre uten at dette løftet hittil er innfridd. Den rystende studien (Akershus universitetssykehus, Vestre viken helseforetak i samarbeid med organisasjonen Barn av rusmisbrukere 2017) *Når lyset knapt slipper inn* basert på chat-samtaler med barn og unge som har rusmiddelavhengige foreldre, er en av flere nye studier som dokumenterer svært vanskelige livsvilkår for mange barn av rusavhengige foreldre.

Barn som pårørende er en spesielt sårbar gruppe som ikke så lett kan fremme egne krav. Regjeringen arbeider med å styrke klagemulighetene for barn i barnevernets omsorg for å styrke barnas rettsikkerhet. En tilsvarende klageordning må innføres for barn av rusavhengige foreldre.

Voksne for Barn ber om at regjeringen snarest følger opp sitt løfte, og ber om forslag til hvordan kartlegging av antall barn og unge, organisering av barneansvarlige i kommunene, og rettigheter for barn og unge med rusavhengige foreldre bør utformes. Forslagene må utformes på barn og unges egne premisser.

Begrepene avkriminalisering og legalisering

Utvalget bruker de to begrepene avkriminalisering og legaliseres. Utvalget foreslår at egen bruk av alle typer narkotika avkriminaliseres og gjøres straffritt.

Actis ó rusfeltets samarbeidsorgan definerer de to begrepene slik:

- *Legalisering* innebærer at rusmiddelet skal få dyrkes/produseres, selges og konsumeres lovlig, men med visse restriksjoner på tilgjengelighet, aldersgrenser osv.
- *Avkriminalisering* innebærer at handlingen fortsatt er forbudt og kan bli sanksjonert, men med sivilrettslige eller administrative sanksjoner. Produksjon og salg er forbudt.

Voksne for Barn mener de to begrepene er vanskelige å forstå ó og skille mellom ó for barn og unge under 18 år. Vi har de siste årene hatt en samfunnsdebatt om legalisering av bruk av narkotika, bl.a. av ungdomsorganisasjoner i politiske partier. Begrepet avkriminalisering vil vanskelig kunne bidra til å klargjøre denne debatten.

Voksne for Barn er redd for at avkriminalisering, der samfunnets reaksjon er begrenset til pålagt oppmøteplikt hos en kommunal rådgivningsenhet, og hvor det ikke er noen konsekvenser dersom man ikke møter, forsterker inntrykket av at forslaget kan oppfattes som en legalisering av narkotikabruk. Begrepet avkriminalisering kan signalisere at det ikke lenger er ulovlig å bruke narkotika. Vi mener det vil være vanskelig å formidle for barn og unge at oppbevaring av narkotika til eget bruk er ok, men at produksjon og salg fortsatt er forbudt. Når straffen blir borte er det enkelt å tro at nå er det ikke lengre forbundet med fare å bruke narkotika. Rusreformen må bidra til å forhindre nyrekruttering blant barn og unge.

Utvalgets forslag til lovgivning

Dersom regjeringen ønsker å videreføre utvalgets modell for alle grupper uansett alder, ber vi om at det utarbeides et eget lett tilgjengelig lov kapittel som inneholder bestemmelser om barn og unge under 18 år.

Med vennlig hilsen

Signe Horn
Generalsekretær

Grete Gjertsen
Barnepolitisk rådgiver